

КРИВИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА ЗДРАВЉА ОД ЗЛОУПОТРЕБЕ ОПОЈНИХ ДРОГА У СРБИЈИ

Драган Јовашевић*
Универзитета у Нишу, Правни факултет

У раду се разматра проблематика злоупотребе опојних дрога у Републици Србији и анализира систем кривичних дела у различитим облицима и видовима испољавања, у теоријском и практичном смислу, за чије учиниоце су прописане тешке кривичне санкције.

Кључне речи: *опојне дроге, злоупотреба, закон, кривично дело, одговорност, санкција, Република Србија*

Увод

Злоупотреба опојних дрога представља озбиљан друштвени, међународни и национални правни, криминолошки и безбедносни проблем и тешку социјално патолошку појаву. С обзиром да се ради о појави која не познаје границе између појединих држава, па ни између континената, међународна заједница је рано уочила овај проблем. Стога је у оквиру и под окриљем Организације Уједињених нација донето више међународних докумената који представљају систем међународних стандарда за ефикасну и квалитетну борбу са овим тешким друштвеним злом. То су:¹

- Јединствена конвенција о опојним дрогама из 1961. године,
- Конвенција о психотропним супстанцама из 1971. године и
- Конвенција о сузбијању незаконитог промета опојним дрогама из 1988. године.

На бази ових међународних докумената су бројне државе, па тако и Република Србија при доношењу кривичног законодавства 2005. године (са бројним новелама до 2016. године) утврдила систем кривичне одговорности и кажњивости за различите облике и видове кривичних дела злоупотребе опојних дрога. Кривична дела злоупотребе опојних дрога су систематизована у групи кривичних дела против здравља људи.²

Кривичноправна заштита здравља људи у Републици Србији

Објект заштите ових кривичних дела јесте здравље људи или право на заштиту здравља које је гарантовано у члану 68. Устава Републике Србије. Ова кривична дела су раније била систематизована заједно са делима против животне средине у

* Др Драган Јовашевић је редовни професор.

¹ Д. Јовашевић, Међународно кривично право, Ниш, 2011, стр. 101-107.

² Д. Јовашевић, Лексикон кривичног права, Београд, 2011, стр. 517-519.

јединствену групу дела. Здравље представља психофизичко стање човека код кога постоји хармонична функција свих органа и делова тела, односно процеса који га чине способним за нормалан живот, рад и привређивање. Насупрот здрављу је болест која представља психофизичко стање које настаје дејством бацила, бактерија и вируса на човеков организам и које доводи до поремећаја у грађи и функцијама појединих органа, ткива, делова тела или организма у целини, услед чега је искључена или ослабљена способност за рад и нормалан живот.

Међу болестима посебну опасност представљају заразне болести које имају карактер брзог и наглог ширења на велики број људи и на великим просторима и које изазивају тешке и трајне последице по здравље, а могу проузроковати и смрт.³ Дакле, ова кривична дела имају за заштитни објект здравље људи. Но, тај је објект различито одређен код појединих кривичних дела, па се он јавља као: а) здравље индивидуално неодређеног броја људи од преношења заразних болести и б) здравље одређеног лица од несавесног пружања лекарске помоћи или неуказивања лекарске помоћи.

Ова кривична дела су углавном бланкетне природе. Код већег броја кривичних дела радња извршења се састоји у поступању противно прописима, односно у кршењу прописа из области здравствене заштите, што значи да је за сазнавање садржине и обележја бића ових дела, потребно утврдити претходно садржину закона, других прописа и мера надлежних државних органа (забрана или наредби) које се крше.⁴

Последица ових кривичних дела је угрожавање здравља људи, тј. стварање опасности од настанка или ширења болести или погоршања здравственог стања другог лица. Та опасност у смислу последице се јавља у два облика као: а) конкретна и б) апстрактна опасност.

Конкретна опасност је непосредна, блиска, стварна опасност, опасност која је стварно, непосредно наступила за живот, телесни интегритет и здравље другог лица. То значи да је могућност повреде ових добара била извесна, али ипак до повреде није дошло. Ова врста опасности је елеменат бића кривичног дела и мора бити доказана у конкретном случају.

Апстрактна или општа опасност је опасност која је могла да наступи услед предузете радње извршења по живот, телесни интегритет или здравље, али није наступила у конкретном случају. Предузимањем радње извршења сматра се да је последица у виду апстрактне опасности по заштићено добро и наступила. Ова опасност није елеменат бића кривичног дела, па у кривичном поступку не мора у конкретном случају бити и доказана. За постојање дела са апстрактном опасношћу довољно је предузимање радње извршења јер се сматра да је њеним предузимањем наступила опасност као последица кривичног дела.

³ М. Симовић, Д. Јовашевић, Лексикон кривичног права Босне и Херцеговине, Сарајево, 2018, стр. 569-571.

⁴ Закон о здравственој заштити („Службени гласник РС“, бр.: 107/2005, 72/2009, 88/2010, 99/2010, 57/2011, 119/2012, 45/2013, 93/2014, 96/2015 и 106/2015), Закон о здравственом осигурању („Службени гласник РС“, бр.: 107/2005, 109/2005, 57/2011, 110/2012, 119/2012, 99/2014, 123/2014, 126/2014, 106/2015 и 10/2016), Закон о заштити становништва од заразних болести („Службени гласник РС“, бр. 15/2016), Закон о медицинским средствима („Службени гласник РС“, бр. 105/2017), Закон о заштити лица са менталним сметњама („Службени гласник РС“, бр. 45/2013), Закон о правима пацијената („Службени гласник РС“, бр. 45/2013), Закон о биомедицински потпомогнутој оплодњи („Службени гласник РС“, бр. 40/2017), Закон о трансфузијској медицини („Службени гласник РС“, бр. 40/2017), Закон о људским ћелијама и ткивима („Службени гласник РС“, бр. 57/2018) и Закон о пресађивању људских органа („Службени гласник РС“, бр. 57/2018).

Нека кривична дела из ове главе могу имати последицу у виду повреде (проузроковање новог обољења или погоршање већ постојећег обољења или повреде). Али, ова дела нису уперена против индивидуално неодређених лица, већ против одређеног лица. Таква су кривична дела: преношење заразне болести, несавесно пружање лекарске помоћи, несавесно поступање при справљању и издавању лекова. Ако услед предузимања радње извршења основног облика кривичног дела из ове главе дође до проузроковања последице повреде у виду: тешке телесне повреде, тешког нарушавања здравља или смрти једног или више лица, тада постоји квалификовани облик ових дела који је прописан као посебно кривично дело – тешко дело против здравља људи.

Већи број ових кривичних дела може да изврши свако лице, али нека од њих могу да учине само одређена лица: лекар или други здравствени радник (несавесно пружање лекарске помоћи), лекар (неуказивање лекарске помоћи), лице овлашћено за издавање лекова (несавесно поступање при справљању и издавању лекова) или овлашћено лице за преглед стоке за клање (несавесно вршење прегледа животних намириница).

У погледу кривице, највећи број ових кривичних дела се врши са умишљајем, док се нека дела могу вршити и са умишљајем и са нехатом.

Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога

Прво кривично дело којим се штити здравље људи од злоупотребе опојних дрога је предвиђено у члану 246. Кривичног законика. Оно носи назив: „Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога“. Дело се састоји у неовлашћеној производњи, преради, продаји, нуђењу на продају или ради продаје, у куповини, држању или преношењу ради продаје, у посредовању у продаји или куповини или у неовлашћеном стављању на други начин у промет супстанци или препарата који су проглашени за опојне дроге.⁵ Основ за ову инкриминацију се налази у међународноправним актима: Јединственој конвенцији о опојним дрогама из 1961. године,⁶ Конвенцији о психотропним супстанцама из 1971. године са протоколом из 1972. године⁷ и Конвенцији УН против незаконитог промета опојним дрогама и психотропним супстанцијама⁸ из 1988. године. Ови међународни акти садрже и листу забрањених опојних дрога и психотропних супстанци и њихових препарата.

Објект заштите је здравље људи, а објект напада су опојне дроге (члан 112. став 15. КЗ).⁹ Постоји више врста опојних дрога. Према Закону о психоактивним контроли-

⁵ Д. Јовашевић, Кривично право, Посебни део, Београд, 2017, стр. 213-215.

⁶ „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори“, бр. 2/64.

⁷ „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори“, бр. 40/73.

⁸ „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори“, бр. 14/90.

⁹ Када суд утврди из налаза вештака да је окривљени држао опојну дрогу у одређеној количини која је одузета од њега, чињеница да је иста била у смеси са другим супстанцама није од утицаја на одлуку суда, као ни у ком проценту је опојна дрога била заступљена у наведеној смеси (пресуда Апелационог суда у Београду Кж. 6040/2010); Вештачење наркотика које је обављено од стране Националног криминалистичко техничког центра у преткривичном поступку без наредбе истражног судије може се користити као доказ у кривичном поступку (решење Апелационог суда у Београду Кж. 3000/2011).

саним супстанцама које се користе у недозвољеној производњи опојних дрога и психотропних супстанци,¹⁰ листу опојних дрога утврђује министар здравља. Психоактивне контролисане супстанце су према члану 2. овог Закона супстанце које се налазе на Списку психоактивних контролисаних супстанци, као што су: 1) опојне дроге, односно наркотици, 2) психотропне супстанце, 3) производи биолошког порекла који имају психоактивно дејство и 4) друге психоактивне контролисане супстанце.¹¹

Опојна дрога је свака супстанца биолошког, односно синтетичког порекла која се налази на Списку, у складу са Јединственом конвенцијом о опојним дрогама, односно супстанца која делује примарно на централни нервни систем смањујући осећај бола, изазивајући поспаност или будност, халуцинације, сметње у моторним функцијама, као и друге патолошке или функционалне промене централног нервног система.

Психотропна супстанца је свака супстанца биолошког, односно синтетичког порекла која се налази на Списку, у складу са Конвенцијом о психотропним супстанцама, односно супстанца која делује примарно на централни нервни систем и мења можда не функције, због чега се мења перцепција, расположење, свест и понашање.

Нова психоактивна супстанца је супстанца у чистом облику или у облику препарата која није прописана према Јединственој конвенцији о опојним дрогама УН из 1961. године, изменама и допунама Протокола из 1972. године и Конвенцијом о психотропним супстанцама УН из 1971. године, а која може да представља здравствену или социјалну претњу, као и супстанце које су прописане наведеним Конвенцијама.

Препарат означава мешавину која садржи једну или више нових психоактивних супстанци.

Биљка или део биљке је свака биљка из које се може добити психоактивна контролисана супстанца, а која је на Списку у складу са потврђеним конвенцијама Уједињених нација у области психоактивних контролисаних супстанци. Макова слама (*Stramentum Papaveris*) је осушена зрела чаура и стабљика мака, које се користе као природна индустријска сировина за добијање опијумских алкалоида, а посебно морфина. Конопља је цветни или плодни врх биљке рода *Cannabis*, односно део биљке рода *Cannabis* који је изнад земље, укључујући и врх. Грм коке су сви примерци врсте *Erythroxylon*, а лист коке је лист грма коке, осим хемијски обрађеног листа из ког су уклоњени сви алкалоиди, укључујући и алкалоиде екгонинске класе (као што су кокаин, екгонин и други).

Радња извршења се састоји из више алтернативно предвиђених делатности. То су:¹²

¹⁰ „Службени гласник РС“, бр. 99/2010 и 57/2018.

¹¹ Правилник о утврђивању списка психоактивних контролисаних супстанци („Службени гласник РС“, бр. 59/2017). Ако суд у изреци не наведе пропис – одлуку надлежног органа којим су одређене супстанце проглашене за опојне дроге (бланкетни пропис) не чини битну повреду одредаба кривичног поступка. Довољно је бланкетни пропис навести у образложењу пресуде јер је опште позната чињеница да су марихуана и кокаин супстанце проглашене за опојне дроге (пресуда Апелационог суда у Београду Кж. 416/2010).

¹² Д. Јовашевић, Практикум за кривично право, Посебни део, Ниш, 2014, стр. 135-139: Радњу извршења представља и само поседовање опреме која се иначе користи у свакодневном животу и раду у домаћинствима, школама, фабрикама или лабораторијама, при чему код окривљеног постоји свест да се неовлашћено поступа јер се ова опрема може употребити и за производњу опојне дроге (пресуда Апелационог суда у Новом Саду Кж. 362/2011); Уговорни однос окривљених као продавца и купца опојне дроге искључује постојање групе као квалификаторне околности јер они због засебних интереса не могу бити повезани у циљу трајног или повремениг вршења кривичног дела (пресуда Апелационог суда у Нишу Кж. 809/2011); Посредовање у куповини или продаји опојне дроге подразумева предузимање различитих делатности ради

1) производња – делатност којом се остварује сађење, гајење и убирање биљака или узимање екстракта, супстанци из њих. Ради се о активности којом се из одређене материје може добити супстанца која има својство опојне дроге. У чему се та активност састоји зависи од природе материје која се прерађује и из које се добија супстанца,

2) прерада – делатност којом се остварује чишћење, млевење или укрштање биљке дроге, односно вађење њених састојака хемијским или физичким путем и прављење производа (прах, течност) за употребу и

3) стављање у промет опојних дрога – продајом, нуђењем на продају или ради продаје, куповином, држањем, преношењем ради продаје, посредовањем у продаји или куповини или на други начин.

Продаја је замена опојних дрога за новац (домаћи или страни), а нуђење на продају је покушај продаје у виду излагања и показивања робе и тражења за њу одређене цене. Стављање у промет на други начин је поклањање, давање на пробу, размена, итд.¹³ Омогућавање (радња помагања која је добила карактер самосталне радње извршења) стављања у промет се чини преношењем или посредовањем у куповини или продаји. Посредовање у продаји је тражење купца за робу или робе за купца.¹⁴

реализације куповине, односно продаје (пресуда Апелационог суда у Новом Саду Кж. 3038/2011); Под неовлашћеним узгојем биљке подразумевају се радње које се односе на сетву и негу биљке до њеног биолошког зрења и окончања вегетације. При томе није од значаја да ли се раст биљке која није физички одвојена од подлоге одвија у природном амбијенту или у вештачким условима (пресуда Апелационог суда у Новом Саду Кж. 4359/2011); Под узгојем биљке индијске конопље подразумевају се радње које се односе на сетву и негу биљке до њеног биолошког зрења и окончања вегетације. Под појмом производње опојне дроге подразумевају се радње убирања листова, сушења, уситњавања и добијања новог производа подобног за конзумирање (пресуда Апелационог суда у Новом Саду Кж. 663/2012); Законодавац не прави разлику између природног и вештачког узгоја опојне дроге. Радње узгајања су идентичне – сетва, нега, заливање, резивање (пресуда Апелационог суда у Новом Саду Кж. 2374/2012); Под производњом опојне дроге се сматра свака активност којом се из одређених материја може добити супстанца која има својство опојне дроге, а у чему ће се конкретно састојати та активност зависи од природе материје која се производи или прерађује (пресуда Врховног касационог суда Кзз 93/ 2013).

¹³ За радњу стављања у промет опојне дроге је небитно да ли је у питању размена или продаја (пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж. 223/2010).

¹⁴ Ово кривично дело постоји у следећим случајевима из судске праксе Србије: код држања опојне дроге – марихуане која садржи психоактивну компоненту тетрахидроканабинола се не тражи утврђивање тачне количине психоактивне компоненте у биљној материји која је одузета од окривљеног (пресуда Врховног суда Србије Кж. 848/2008); продаја опојне дроге постоји ако је постигнут договор између окривљеног као продавца и сведока као купца опојне дроге, иако до реализације продаје кесице са опојном дрогом није дошло, као ни до исплате купопродајне цене (пресуда Врховног суда Србије Кж. 1628/2008); пресудом првостепеног суда окривљени је оглашен кривим да је неовлашћено посредовао при куповини опојне дроге-хероина тако што је у спорном периоду 4–5 пута налазећи се са сведоцима-уживаоцима опојних дрога у кући другоокривљеног, од наведених сведока узимао новац у износу од по 1.000 динара, затим уговарао куповину опојне дроге са непознатим лицима након чега је излазио из те куће и касније им доносио дрогу од по 0,5 грама хероина који су најчешће заједно припремали и уживали (пресуда Врховног суда Србије Кж. 853/2009); пресудом суда је утврђено да су окривљени као ванбрачни партнери извршили кривично дело неовлашћене производње и стављања у промет опојне дроге. У заједничком стану окривљени су у саксијама за цвеће на тераси држали одређену количину хероина размерену у 15 пакетића (пресуда Врховног суда Србије Кж. 1697/2009); окривљени је предметни хероин држао на скривеном месту у ходнику испред свога стана који се налази у поткровљу зграде што би му омогућило да након телефонских разговора узме са овог места одређену количину опојне дроге ради стављања у промет (пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж. 108/2010); када окривљени убере, суши и уситњава листове претходно узгајане биљке психоактивне конопље, то представља производњу опојне дроге мари-

За постојање дела је битно да се наведене радње предузимају неовлашћено, противно одредбама Закона о психоактивним контролисаним супстанцама. Последица дела је апстрактна опасност по здравље људи. Дело је свршено предузимањем било које законом одређене делатности.

Извршилац дела може да буде свако лице, а у погледу кривице потребан је умишљај који обухвата свести о неовлашћености поступања.

За ово је дело прописана казна затвора од три до дванаест година. Уз казну се учиниоцу дела обавезно изриче и мера безбедности одузимање предмета – опојних дрога и средстава за њихову производњу.

Посебни облици кривичног дела

Кривично дело из члана 246. КЗ има два посебна облика испољавања.¹⁵

Први посебан облик дела се састоји у неовлашћеном прављењу, набављању, поседовању и давању на употребу опреме, материјала или супстанција¹⁶ за које се зна да су намењене за производњу опојних дрога. Овде се као објект радње јављају опрема, материјал или супстанција који су неопходни, односно намењени за производњу опојних дрога. То су различита средства која се могу употребити за припрему, производњу, коришћење или непосредно уношење опојне дроге у организам.

Овај облик дела постоји када учинилац прави, производи, склапа, монтира или преправља предмете извршења овог дела. Радњу извршења представља и само поседовање ових предмета, њихово набављање (долажење у посед на било који начин), као и њихово давање на употребу другим лицима. Који су то предмети, опрема, материјал или супстанције који су намењени за производњу опојних дрога ствар је оцене суда у конкретном случају. То може бити: опрема (апарати и лабораторијски прибор), материјал (шприц, игле, луле, лампе) или супстанције (разне хемикалије) које су иначе намењене за производњу опојних дрога, али то не мора бити случај.

хуане подобне за конзумацију, па се и радње окривљеног које укључују узгој, сетву и негу марихуане могу квалификовати као кривично дело неовлашћене производње и стављања у промет опојне дроге (пресуда Врховног касационог суда Кзз. 130/2010); радња кривичног дела неовлашћене производње и стављања у промет опојне дроге је и стављање у промет опојне дроге, а тада је небитно да ли се ради о размени или продаји (пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж. 223/2010); у ситуацији када је окривљени у периоду од месец дана држао опојну дрогу и сведоку продао седам пакетића опојне дроге – хероина, а када је дотичног дана приметио полицајце део опојне дроге је бацрио на под, а део бацрио кроз отворени прозор аутомобила, док је претресом његове куће пронађено још две кесице опојне дроге, а из листинга телефонских комуникација је утврђено да је остварена телефонска веза окривљеног и сведока и критичног дана када је требало да се реализује продаја, тада су радње окривљеног квалификоване као кривично дело неовлашћене производње и стављања у промет опојне дроге (пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж. 295/2010); када суд утврди из налаза вештака да је окривљени држао опојну дрогу у одређеној количини која је одузета од њега, чињеница да је иста била у смеши са другим супстанцама није од утицаја на одлуку суда, као ни у ком проценту је опојна дрога била заступљена у наведеној смеши (пресуда Апелационог суда у Београду Кж. 6040/2010).

¹⁵ Б. Петровић, Д. Јовашевић, А. Ферхатовић, Кривично право 2, Сарајево, 2016, стр. 189-190.

¹⁶ Ове супстанце одређује Закон о супстанцијама које се користе у недозвољеној производњи опојних дрога и психотропних супстанци („Службени гласник РС“, бр. 107/2005) и Закон о психоактивним контролисаним супстанцама („Службени гласник РС“, бр. 99/2010).

То могу бити и свакодневни предмети који се користе у домаћинству или индустрији (хемијској или фармацеутској) или у школским или фабричким лабораторијама за друге намене, али који се могу употребити и за ову сврху. Довољно је да је учинилац дела свестан намене ових предмета, без обзира да ли код њега постоји и намера управљена на употребу ових предмета у циљу овог кривичног дела. За ово је дело прописана казна затвора од шест месеци до пет година.

Други посебан облик дела за који је прописана казна затвора од шест месеци до пет година чини лице које неовлашћено узгаја мак или психоактивну конопљу или друге биљке из којих се добија опојна дрога или које саме садрже опојну дрогу. Специфичност овог дела чине три елемента. То су:

1) радња извршења се састоји у узгајању мака или психоактивне конопље или друге биљке,

2) радња извршења се предузима неовлашћено – противно одредбама Закона о психоактивним контролисаним супстанцама и

3) посебан предмет радње извршења – мак или психоактивна конопља или друга биљка из којих се добија опојна дрога или које само садрже опојну дрогу што мора бити обухваћено умишљајем учиниоца.

Лакши облик дела за који се учинилац може у потпуности ослободити од у закону прописане казне постоји када учинилац било ког облика дела открије надлежним органима од кога набавља опојну дрогу.¹⁷

Тежи облици кривичног дела

Дело има два тежа облика испољавања за која је прописано поштрено кажњавање.

Први тежи облик дела за који је прописана казна затвора од пет до петнаест година постоји у следећим случајевима:

1) ако је дело учињено од стране групе. Групу у смислу члана 112. став 22. КЗ чине најмање три лица која су повезана ради трајног или повремениг вршења кривичних дела, која не мора да има дефинисане улоге својих чланова, континуитет чланства или развијену структуру. Ово дело постоји када радњу извршења предузима више лица која су се претходно договорили да удружено приступе једној или више, истих или различитих, делатности управљених на производњу, прераду или стављање у промет опојних дрога.¹⁸ Договором се може посао и поделити, тако да

¹⁷ Суд може ублажити казну окривљеном који открије у свом исказу лица од којих је набављао опојну дрогу. Имајући у виду да из исказа сведока – полицијског службеника произилази да се на основу исказа окривљеног дошло до нових сазнања о лицима од којих је набављао опојну дрогу и да је акција на проналажењу тих лица заснована на исказу окривљеног, те да је окривљени био кооперативан и да му је именом и презименом рекао од кога је куповао опојну дрогу, правилно је суд донео одлуку (пресуда Апелационог суда у Новом Саду Кж. 2789/2013).

¹⁸ Под удруживањем више лица се подразумева постојање ранијег договора окривљених у циљу заједничке континуиране продаје опојне дроге уз међусобно подељене улоге (пресуда Врховног суда Србије Кж. 466/2007); Удруживање више лица за вршење кривичног дела неовлашћене производње и стављања у промет опојне дроге постоји када између окривљених постоји претходни договор за вршење овог дела, да је опојна дрога набављена ради даље продаје, да су окривљени имали различите улоге у извршењу дела тако што је првоокривљени опојну дрогу набављао, држао, препакивао и продавао, а другоо-

нека лица производе, друга преносе, трећа прерађују и продају или само продају опојну дрогу. Удруживање треба да испуњава све услове за постојање злочиначког удружења и да потом удружени приступе производњи или промету дрога и

2) ако је учинилац организовао мрежу препродаваца или посредника. Радња извршења је делатност проналажења, анимирања, придобијања, ангажовања и повезивања више лица за продају опојних дрога који се шаљу на разна места или пунктове. Та лица се могу, али и не морају међусобно познавати. Посредници су лица која одржавају везу између препродаваца и продаваца, односно организатора мреже.

Други тежи облик дела за који је прописана казна затвора од најмање десет година постоји ако је дело производње, прераде или стављања у промет опојних дрога учињено до стране организоване криминалне групе. Овде се ради о организованом, скупном вршењу кривичних дела ове врсте. Организовану криминалну групу у смислу члана 112. став 35. КЗ чини група од три или више лица која постоји одређено време и која делује споразумно у циљу вршења једног или више кривичних дела за која је прописана казна затвора од четири године или тежа казна, ради непосредног или посредног стицања финансијске или друге користи.

Неовлашћено држање опојних дрога

У члану 246а. Кривичног законика Србије је предвиђено специфично кривично дело под називом: „Неовлашћено држање опојних дрога“. Дело се састоји у неовлашћеном држању супстанце или препарата који су проглашени за опојне дроге у мањој количини за сопствену употребу.¹⁹

Објект заштите је здравље људи, а објект напада су опојне дроге (члан 112. став 15. КЗ). Постоји више врста опојних дрога. Према Закону о психоактивним контролисаним супстанцама које се користе у недозвољеној производњи опојних дрога и психотропних супстанци,²⁰ листу опојних дрога утврђује министар здравља. Психоактивне контролисане супстанце су према члану 2. овог Закона супстанце које се налазе на Списку психоактивних контролисаних супстанци, као што су: 1) опојне дроге, односно наркотици, 2) психотропне супстанце, 3) производи биолошког порекла који имају психоактивно дејство и 4) друге психоактивне контролисане супстанце.

кривљени је коришћењем мобилног телефона посредовао, уговарао време, место и начин испоруке опојне дроге (пресуда Врховног суда Србије Кж. 2678/2007); Окривљени су се удружили за неовлашћену продају опојне дроге тако што су међусобно поделили посао, па су половину килограма хероина паковали у мање пакетиће, размеравали их на дигиталној ваги, телефонским контактирањем уговарали количине, цену, места и време испоруке возилом једног од окривљених (пресуда Врховног суда Србије Кж. 2158/2008); Када се већем броју окривљених лица ставља на терет кривично дело неовлашћене производње и стављања у промет опојних дрога и истовремено кривично дело злочиначко удруживање уз опис да су се окривљени удружили за вршење кривичних дела у вези са опојним дрогама, ради се о привидном стицају по основу конзумације, а у радњама окривљених се остварују само обележја кривичног дела неовлашћене производње и стављања у промет опојних дрога (пресуда Апелационог суда у Београду Кж. По. 16/2010).

¹⁹ Б. Петровић, Д. Јовашевић, Кривично право 2, Посебни дио, Сарајево, 2005, стр. 285-288.

²⁰ „Службени гласник РС“, бр. 99/2010 и 57/2018.

Опојна дрога је свака супстанца биолошког, односно синтетичког порекла која се налази на Списку, у складу са Јединственом конвенцијом о опојним дрогама, односно супстанца која делује примарно на централни нервни систем смањујући осећај бола, изазивајући поспаност или будност, халуцинације, сметње у моторним функцијама, као и друге патолошке или функционалне промене централног нервног система. Психотропна супстанца је свака супстанца биолошког, односно синтетичког порекла која се налази на Списку, у складу са Конвенцијом о психотропним супстанцама, односно супстанца која делује примарно на централни нервни систем и мења мождане функције, због чега се мења перцепција, расположење, свест и понашање.

Нова психоактивна супстанца је супстанца у чистом облику или у облику препарата која није прописана према Јединственој конвенцији о опојним дрогама УН из 1961. године, изменама и допунама Протокола из 1972. године и Конвенцијом о психотропним супстанцама УН из 1971. године, а која може да представља здравствену или социјалну претњу, као и супстанце које су прописане наведеним Конвенцијама. Препарат означава мешавину која садржи једну или више нових психоактивних супстанци. Биљка или део биљке је свака биљка из које се може добити психоактивна контролисана супстанца, а која је на Списку у складу са потврђеним конвенцијама Уједињених нација у области психоактивних контролисаних супстанци.

Макова слама (*Stramentum Papaveris*) је осушена зрела чаура и стабљика мака, које се користе као природна индустријска сировина за добијање опијумских алкалоида, а посебно морфина. Конопља је цветни или плодни врх биљке рода *Cannabis*, односно део биљке рода *Cannabis* који је изнад земље, укључујући и врх. Грм коке су сви примерци врсте *Erythroxylon*, а лист коке је лист грма коке, осим хемијски обрађеног листа из ког су уклоњени сви алкалоиди, укључујући и алкалоиде екгонинске класе (као што су кокаин, екгонин и други).

Радња извршења је неовлашћено држање опојне дроге.²¹ То је државинска, фактичка власт над препаратима или супстанцама без обзира да ли је то непосредно или посредно остварено. За постојање дела није битно на који је начин извршилац дела дошао до опојне дроге. Радњу извршења карактеришу још три елемента. То су:

1) да је радња предузета неовлашћено, дакле противно одредбама Закона о психоактивним контролисаним супстанцама (када држање није индиковано меди-

²¹ Радња кривичног дела неовлашћеног држања опојне дроге је конзумирана радњом кривичног дела стављања у промет опојних дрога јер се промет не може обавити ако се опојна дрога не држи (пресуда Врховног суда Србије Кж. 843/2006); У ситуацији када је код окривљеног пронађена кесица са опојном дрогом (марихуаном) нето масе, 1,71 грам, а нису изведени докази у правцу провере навода окривљеног да је зависник од опојних дрога, тада је окривљени оглашен кривим за кривично дело неовлашћеног држања опојне дроге (пресуда Врховног суда Србије Кж. 1770/2007); Када је окривљени оглашен кривим да је неовлашћено држао опојну дрогу – марихуану која садржи психоактивну компоненту тетрахидроканбинола, тада услов за постојање овог дела није утврђивање тачне количине психоактивне компоненте у биљној материји која је одузета од окривљеног (пресуда Врховног суда Србије Кж. 848/2008); Дело чини само оно неовлашћено држање супстанце или препарата који су проглашени за опојне дроге, који су намењени за сопствену употребу и то у мањој количини (пресуда Врховног касационог суда Кзз. 133/2010); У изреци пресуде суд мора да утврди о којој се количини опојне дроге ради – амфетамина у облику сулфата соли, кофеина, парацетамола и креатина (решење Апелационог суда у Београду Кж. 20/2014); Уколико конопља садржи ТХЦ у масеном уделу у проценту већем од 0,3 % реч је о варијетету чије је гајење, поседовање и промет забрањено (пресуда Апелационог суда у Нишу Кж. 953/2014).

цинским или фармацеутским разлозима или није предузето у циљу вршења научног или лабораторијског истраживања и сл.),²²

2) радња извршења се предузима у односу на мању количину опојне дроге. Када постоји „мања“ количина, представља фактичко питање које судско веће решава у конкретном случају и

3) држање опојне дроге се предузима у намери сопствене (личне) употребе.

Учиница дела може да буде свако лице, али је то по правилу лице које је зависно од опојних дрога. У погледу кривице потребан је умишљај који обухвата свест о неовлашћености поступања учиниоца.

За ово је дело прописана новчана казна или казна затвора до три године, али је закон предвидео да се учинилац може у потпуности ослободити од казне. Уз изречену казну или ослобођење од казне, учиниоцу се обавезно изриче мера безбедности одузимање предмета – опојне дроге.

Лакши облик дела за које се учинилац из криминално-политичких разлога може у потпуности ослободити од казне постоји у случају ако открије надлежним органима од кога набавља опојну дрогу.²³

Омогућавање уживања опојних дрога

Последње кривично дело којим се у Републици Србији пружа заштита здравља људи од злоупотребе опојних дрога је „Омогућавање уживања опојних дрога“. Оно је предвиђено у члану 247. Кривичног законика.

Дело се састоји у навођењу другог на уживање опојне дроге, давању другоме опојне дроге да је ужива он или друго лице, у стављању на располагање просторија ради уживања опојне дроге или у омогућавању на други начин другом лицу да је ужива.²⁴

Објект заштите је здравље људи, а објект напада су опојне дроге (члан 112. став 15. КЗ). Постоји више врста опојних дрога. Према Закону о психоактивним контролисаним супстанцама које се користе у недозвољеној производњи опојних дрога и психотропних супстанци,²⁵ листу опојних дрога утврђује министар здравља. Психоактивне контролисане супстанце су према члану 2. овог Закона супстанце које се налазе на Списку психоактивних контролисаних супстанци, као што су: 1) опојне дроге, односно наркотици, 2) психотропне супстанце, 3) производи биолошког порекла који имају психоактивно дејство и 4) друге психоактивне контролисане супстанце.

²² Дрога коју је оптужени купио у количини од 87 грама хероина и два грама кокаина не може се сматрати као дрога која је купљена искључиво за потребе оптуженог (пресуда Врховног суда Србије Кж. 49/2003); Постојање овог дела подразумева директан умишљај – вољу, односно хтење учиниоца да држи супстанцу за коју зна или претпоставља да је опојна дрога и да је као таква подобра да угрози здравље људи иако зна да је набављање и држање такве супстанце неовлашћено (пресуда Врховног суда Србије Кж. 153/2005).

²³ Да би постојао основ за ослобођење од казне потребно је да исказ окривљеног од кога је набављао опојну дрогу буде процесни материјал на коме би могла да се заснује осуђујућа пресуда у односу на лице од кога је набавио опојну дрогу (пресуда Апелационог суда у Београду Кж. 306/2014).

²⁴ Д. Јовашевић, Љ. Митровић, В. Икановић, Коментар Кривичног законика Републике Српске, Бања Лука, 2018, стр. 389-391.

²⁵ „Службени гласник РС“, бр. 99/2010 и 57/2018.

Опојна дрога је свака супстанца биолошког, односно синтетичког порекла која се налази на Списку, у складу са Јединственом конвенцијом о опојним дрогама, односно супстанца која делује примарно на централни нервни систем смањујући осећај бола, изазивајући поспаност или будност, халуцинације, сметње у моторним функцијама, као и друге патолошке или функционалне промене централног нервног система. Психотропна супстанца је свака супстанца биолошког, односно синтетичког порекла која се налази на Списку, у складу са Конвенцијом о психотропним супстанцама, односно супстанца која делује примарно на централни нервни систем и мења моздане функције, због чега се мења перцепција, расположење, свест и понашање. Нова психоактивна супстанца је супстанца у чистом облику или у облику препарата која није прописана према Јединственој конвенцији о опојним дрогама УН из 1961. године, изменама и допунама Протокола из 1972. године и Конвенцијом о психотропним супстанцама УН из 1971. године, а која може да представља здравствену или социјалну претњу, као и супстанце које су прописане наведеним Конвенцијама.

Препарат означава мешавину која садржи једну или више нових психоактивних супстанци. Биљка или део биљке је свака биљка из које се може добити психоактивна контролисана супстанца, а која је на Списку у складу са потврђеним конвенцијама Уједињених нација у области психоактивних контролисаних супстанци. Макова слама (*Stramentum Papaveris*) је осушена зрела чаура и стабљика мака, које се користе као природна индустријска сировина за добијање опијумских алкалоида, а посебно морфина. Конопља је цветни или плодни врх биљке рода *Cannabis*, односно део биљке рода *Cannabis* који је изнад земље, укључујући и врх. Грм коке су сви примерци врсте *Erythroxylon*, а лист коке је лист грма коке, осим хемијски обрађеног листа из ког су уклоњени сви алкалоиди, укључујући и алкалоиде екгонинске класе (као што су кокаин, екгонин и други).

Код овог дела су радње подстрекавања или помагања којима се другом лицу омогућава или олакшава уживање опојних дрога предвиђене као самостално кривично дело.²⁶ Радња извршења се састоји из више алтернативно предвиђених делатности. То су:

1) навођење другог лица на уживање опојне дроге – подстрекавање у смислу стварања или учвршћивања одлуке код другог лица да започне или настави да ужива неку од опојних дрога,

2) давање другоме опојне дроге да је ужива он или треће лице²⁷ – делатност којом се омогућава да друго лице дође у посед, државину опојне дроге (поклањање или уступање другоме да је користи бесплатно, за услугу или на зајам),

3) стављање просторија на располагање другом лицу ради уживања опојне дроге – уступање једном или више лица својих просторија да их користе за уживање дрога, једнократно или на дуже време, уз накнаду или без ње, у присуству власника или држаоца или не. Под просторијом се подразумева стан, део стана, посебна соба, подрум, таван, кабина, шупа, викендица и сваки други ограђен и затворен простор који није доступан другим лицима без уклањања препрека и

²⁶ Д. Јовашевић, Љ. Митровић, В. Икановић, Кривично право Републике Српске, Посебни део, Бања Лука, 2017, стр. 216-218.

²⁷ Учињилац може ставити на располагање за уживање опојне дроге и само поједине просторије у кући без обзира што је у тој кући живео са лицем којем је кућу и ставио на располагање да припреми опојну дрогу – хероин за употребу и да га убризга у вену (пресуда Апелационог суда у Београду Кж. 1732/2011); Окривљени је предузео радњу давања опојне дроге тако што је један цоинт марихуане донео у стан пријатеља, а затим су га њих четворица заједно конзумирали у стану (пресуда Апелационог суда у Београду Кж. 4781/2011).

4) омогућавање уживања опојне дроге се може извршити и на други начин кроз различите делатности доприношења другом лицу да узме опојну дрогу: позајмљивање прибора, давање савета за употребу, давање обавештења о лицима или местима где се дрога може набавити и сл.²⁸

Извршилац дела може да буде свако лице, а у погледу кривице потребан је умишљај.

За ово је дело прописана казна затвора од шест месеци до пет година. Уз казну се обавезно изриче мера безбедности одузимање предмета – опојних дрога.

Тежи облици кривичног дела

Кривично дело из члана 247. КЗ има два тежа, квалификована облика испољавања за која је прописано поштрено кажњавање.

Први тежи облик дела постоји у следећим случајевима:

1) ако је дело учињено према малолетном лицу – лицу које у време предузимања радње извршења нема навршених 18 година живота што мора бити познато учиниоцу дела,

2) ако је дело учињено према више лица – када је једна или више, истих или различитих делатности подстрекавања или помагања предузета према два или више лица без обзира да ли је неко од њих на овај начин заиста и уживало опојне дроге²⁹ и

3) ако је дело изазвало нарочито тешке последице. Које су то нарочито тешке последице и када се оне налазе у узрочно-последичној вези са радњом извршења основног дела представља фактичко питање које судско веће решава у конкретном случају. У односу на тежу последицу учинилац мора да поступа са нехатом. За ово је дело прописана казна затвора од две до десет година.

Други тежи облик дела за који је прописана казна затвора од три до петнаест година постоји ако је услед предузете радње извршења у било ком облику наступила смрт другог лица. То значи да смрт у смислу теже последице дела, која је резултат нехата учиниоца, мора бити у узрочно-последичној вези са предузетом радњом омогућавања уживања опојне дроге услед чега је друго лице заиста и унело опојну дрогу у организам.

²⁸ Ово кривично дело постоји у следећим случајевима из судске праксе: окривљени је омогућио уживање опојне дроге тако што је у касарну унео марихуану од које је направио цигарету коју је дао двојци војника, па су заједно уживали опојне дроге тако што су повукли по неколико димова из ове цигарете (пресуда Врховног суда Србије Кж. 1919/2005); Окривљени је оглашен кривим за давање опојне дроге на уживање другом лицу, а не за њену продају (пресуда Врховног суда Србије Кж. 903/2006); Када је окривљени из паклица цигарета извадио папирни пакетић који је отворио и на енглеском језику саопштио присутним лицима „хоћете да се послужите хероином“ што је сведок разумео, а такође и његова пријатељица која је француски држављанин, па су обоје реаговали да не користе хероин, а како је био у близини и трећи сведок који је у исказу изјавио да је био спреман да прихвати понуђену опојну дрогу (пресуда Врховног суда Србије Кж. 429/2008); У изреци пресуде је утврђено да је окривљени омогућио другом лицу уживање опојне дроге тако што је просуо одређену количину хероина коју је оштећени на лицу места у соби уживао ушмркавањем опојне дроге (пресуда Врховног суда Србије Кж. 2192/2008).

²⁹ Када је окривљени ставио на располагање своје просторије за више лица у пресуди се морају навести имена тих лица, што значи да они морају бити идентификовани и саслушани (пресуда Врховног суда Србије Кж. 18/2005); Под појмом више лица код кривичног дела омогућавања уживања опојних дрога треба подразумевати најмање два лица тј. за постојање овог дела је довољно да се омогућава уживање опојне дроге код најмање два лица (пресуда Врховног суда Србије Кж. 1926/2005).

Закључак

На бази релевантних универзалних међународних стандарда који су донети у оквиру и под окриљем Организације Уједињених нација, и ново кривично законодавство Републике Србије од 2005. године са новелама до 2016. године и споредним здравственим законодавством, познаје више кривичних дела којима се на адекватан начин – системом казни – покушава ефикасно спречити и сузбити различите облике и видове противправних делатности којима се повређује или угрожава здравље људи од злоупотребе опојних дрога.

При томе је законодавац и различите облике саучесништва као што су подстрекавање, помагање или злочиначко удруживање у саставу групе (односно организоване криминалне групе) предвидео као самосталне радње извршења појединих облика кривичних дела.

При томе је кажњиво и само поседовање, држање опојних дрога, поред њиховог стављања у промет на различите начине. дрога, те радњи набављања, производње и прераде.

За учиниоце ових дела поред прописаних казни затвора примењују се и друге кривичне санкције, у првом реду мере безбедности.

И покушај ових кривичних дела је изједначен са свршеним делом у погледу кривичне одговорности и кажњивости учиниоца.

Све те инкриминације, као и квалитетно, ефикасно и законито примењивање свих прописа у вези са узгојем, производњом, продајом, увозом или извозом, као и самим поседовањем опојних дрога треба да представљају ефикасан оквир којим се Република Србија у тренутку приступања Европској унији покушава ефикасно и квалитетно супротставити противправним активностима у вези са злоупотребом опојних дрога и на тај начин смањити разорно дејство опојних дрога на људски организам.

Литература

- [1] Јовашевић, Д., Међународно кривично право, Ниш, 2011.
- [2] Јовашевић, Д., Лексикон кривичног права, Београд, 2011.
- [3] Јовашевић, Д., Практикум за кривично право, Посебни део, Ниш, 2014.
- [4] Јовашевић, Д., Кривично право, Посебни део, Београд, 2017.
- [5] Јовашевић, Д., Митровић, Љ., Икановић, В., Кривично право Републике Српске, Посебни део, Бања Лука, 2017.
- [6] Јовашевић, Д., Митровић, Љ., Икановић, В., Коментар Кривичног законика Републике Српске, Бања Лука, 2018.
- [7] Петровић, Б., Јовашевић, Д., Кривично право 2, Посебни дио, Сарајево, 2005.
- [8] Петровић, Б., Јовашевић, Д., Ферхатовић, А., Кривично право 2, Сарајево, 2016.
- [9] Симоновић, М., Јовашевић, Д., Лексикон кривичног права Босне и Херцеговине, Сарајево, 2018.
- [10] „Службени гласник РС“, бр. 107/2005.

[11] „Службени гласник РС“, бр.: 107/2005, 72/2009, 88/2010, 99/2010, 57/2011, 119/2012, 45/2013, 93/2014, 96/2015 и 106/2015.

[12] „Службени гласник РС“, бр.: 107/2005, 109/2005, 57/2011, 110/2012, 119/2012, 99/2014, 123/2014, 126/2014, 106/2015 и 10/2016.

[13] „Службени гласник РС“, бр. 99/2010.

[14] „Службени гласник РС“, бр. 99/2010 и 57/2018.

[15] „Службени гласник РС“, бр. 45/2013.

[16] „Службени гласник РС“, бр. 15/2016.

[17] „Службени гласник РС“, бр. 40/2017.

[18] „Службени гласник РС“, бр. 59/2017.

[19] „Службени гласник РС“, бр. 105/2017.

[20] „Службени гласник РС“, бр. 57/2018.

[21] „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори“, бр. 2/64.

[22] „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори“, бр. 40/73.

[23] „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори“, бр. 14/90.